

Finlandiya Inklyuziv Ta'lim Tizimi

Pedagogik kadrlarni tayyorlashning zamonaviy metodologiyasi: Kompleks tahliliy hisobot

ILMIY TAHLIL

2024-2025

Hisobot tarkibi

Asosiy yo'nalishlar

Ushbu hisobot Finlandiya inklyuziv ta'limining huquqiy asosi, uch bosqichli qo'llab-quvvatlash mexanizmi, individual ta'lim rejasi, o'qituvchilarni tayyorlash tizimi, pedagogik metodlar, texnologik resurslar va PISA 2022 natijalari asosida tizimning samaradorligini qamrab oladi.

01

Huquqiy asos

Konstitutsiyaviy kafolatlar va 2010-yilgi islohotning ta'siri

02

Uch bosqichli model

Differentsial qo'llab-quvvatlash tizimining tuzilishi va funksiyasi

03

O'qituvchilarni tayyorlash

Magistrlik darajasi, tadqiqotga asoslangan ta'lim va amaliyot

04

Pedagogik metodlar va texnologiya

UDL, co-teaching, raqamli vositalar va yordamchi dasturlar

05

Natijalar va istiqbollar

PISA 2022 tahlili, mavjud muammolar va 2040-yil strategiyasi

I Bob

Inklyuziv Ta'limning Qonunchilik Bazasi

Finlandiyada ta'limga bo'lgan huquq mamlakat Konstitutsiyasi bilan kafolatlangan. 1998-yilda qabul qilingan Asosiy ta'lim to'g'risidagi qonun (628/1998) va uning 2010-yilgi islohoti inklyuziv ta'limning bugungi qiyofasini belgilab bergan. Islohot tizimni "nogironlikka asoslangan yondashuv"dan **"ehtiyojga asoslangan yondashuv"**ga o'tkazdi — ya'ni o'quvchi yordam olish uchun rasmiy tibbiy diagnozga muhtoj emas.

Huquqiy hujjat	Asosiy tamoyil	O'ziga xos xususiyati
Finlandiya Konstitutsiyasi	Ta'limda tenglik va bepullik	Barcha darajadagi ta'limning bepulligi
Asosiy ta'lim akti (628/1998)	Majburiy ta'limni tashkil etish	Har bir bolaning o'z hududidagi maktabda o'qish huquqi
2010-yilgi islohot	Uch bosqichli qo'llab-quvvatlash	Diagnozsiz ehtiyojga ko'ra yordam ko'rsatish
Non-Diskriminatsiya akti	Oqilona moslashtirish	Jismoniy va pedagogik muhitni hamma uchun ochiq qilish

II Bob

Uch Bosqichli Qo'llab-quvvatlash Modeli

Finlandiya inklyuziyasining texnik "dvigateli" hisoblangan uch bosqichli model (Learning and Schooling Support) o'quvchilarning ehtiyojlariga qarab moslashuvchan differentsial yordam ko'rsatadi. 2024-yil statistikasiga ko'ra, barcha o'quvchilarning **26.4%** qo'shimcha qo'llab-quvvatlash oladi — bu raqam tizimning qanchalik sezgirligini ko'rsatadi.

Umumiy qo'llab-quvvatlash (~74%)

Barcha o'quvchilar uchun. Sinf o'qituvchisi mas'ul. Rasmiy hujjat talab etilmaydi. Differentsial dars va kichik guruhlar.

Kuchaytirilgan qo'llab-quvvatlash (16.1%)

Pedagogik baholash o'tkaziladi. Rasmiy "O'quv rejasi" tuziladi. Maxsus pedagog bilan kichik guruhlarda ishlash.

Maxsus qo'llab-quvvatlash (10.3%)

Rasmiy ma'muriy qaror asosida. Individual ta'lim rejasi (HOJKS). Ko'p tarmoqli jamoa ishtirokida yordamchi texnologiyalar.

i Tizimning eng katta ustunligi — o'quvchi ehtiyojlari o'zgarishi bilan bir bosqichdan ikkinchisiga osongina o'tishi yoki qaytishi mumkin. Bu moslashuvchanlik stigmatizatsiyani kamaytiradi.

III Bob

Individual Ta'lim Rejasi — HOJKS

HOJKS (Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma) — Finlandiya inklyuziv ta'limining eng muhim hujjati. U faqat byurokratiyani emas, balki real harakatlar rejasini ifodalaydi. Rejani ko'p tarmoqli jamoa: sinf o'qituvchisi, maxsus pedagog, ota-onalar va psixolog birgalikda tuzadi.

Kuchli tomonlardan boshlash

Baholash nuqsonlardan emas, qobiliyatlardan boshlanadi.

Akademik va ijtimoiy maqsadlar

Aniq ko'nikmalar va muloqot mahoratini oshirish.

Individual baholash tartibi

O'sishni o'lchash mezonlari individual ravishda belgilanadi.

Ota-onalar teng sherik

Rozi bo'lmasalar, ma'muriy sudga murojaat qilish huquqi mavjud.

Monitoring jarayoni

Yiliga kamida 1 marta rasmiy ko'rib chiqiladi

Amalda esa yil davomida doimiy tuzatishlar kiritib boriladi. Bu tizim o'quvchining huquqlari har qanday maktab resurslari yoki ma'muriy qulaylikdan ustun ekanligini kafolatlaydi.

O'quvchini "kamchiliklar to'plami" deb emas, balki "individual rivojlanish salohiyatiga ega shaxs" deb bilish.

IV Bob

Bo'lajak O'qituvchilarni Tayyorlash Tizimi

Finlandiyada o'qituvchi bo'lish uchun **magistrlik darajasi** talab qilinadi. Helsinki, Yuvaskulya va Tampere universitetlarida inklyuziv ta'lim bo'yicha o'quv dasturlari "tadqiqotchi o'qituvchi" kontseptsiyasiga asoslanadi — talabalar ilmiy metodologiya yordamida pedagogik qarorlar qabul qilishni o'rganadilar.

Bolalar rivojlanishi va diversifikatsiyasi

Kognitiv, emotsional va ijtimoiy rivojlanishdagi xilma-xillikni o'rganish.

Maxsus pedagogika asoslari

Disleksiya, diskalkulyani aniqlash va uch bosqichli modelni amaliyotda qo'llash.

Tabaqalashtirilgan o'qitish

Bir darsda turli darajadagi o'quvchilar uchun turli topshiriqlar tayyorlash.

Hamkorlikda o'qitish (Co-teaching)

Boshqa mutaxassislar bilan juftlikda ishlash, rollarni taqsimlash ko'nikmalari.

- ✔ Universitetlar qoshidagi maxsus "Mashq maktablari" (Normal Schools)da talabalar tajribali mentorlar nazorati ostida real inklyuziv sinflarda amaliyot o'taydilar.

V Bob

Inklyuziv Sinflarda Pedagogik Metodlar

Finlandiya maktablarida **Universal Dizayn (UDL)** tamoyili qo'llaniladi: o'quv jarayoni boshidanoq eng zaif o'quvchilar ehtiyojlarini inobatga olgan holda loyihalashtiriladi. Bu yondashuv tabaqalashtirish va hamkorlikda o'qitishni uyg'un birlashtiradi.

Tabaqalashtirish (Differentiation)

Topshiriqning mazmuni, jarayoni va natijasi bolaning darajasiga moslashtiriladi. Kuchliroq o'quvchi tahliliy insho yozsa, maxsus ehtiyojli bola mavzuni vizual sxema orqali ifodalashi mumkin. Kamsitish yo'q — hamma o'z salohiyatini namoyon etadi.

Hamkorlikda o'qitish (Co-teaching)

Sinfda ikki o'qituvchining bo'lishi bolalarning diqqatini jamlash va individual yordam olishga xizmat qiladi. Helsinki tadqiqotlari ko'rsatadiki, haftasiga 2–5 soat hamkorlikda dars o'tish ham o'quvchilar natijalariga ijobiy ta'sir qiladi.

Fenomenologik va o'yin asosidagi ta'lim

Boshlang'ich sinf va bog'chalarda o'yin orqali o'rganish ustuvor. Fenomenologik ta'lim o'quvchilarga hayotiy muammolarni turli fanlar prizmasidan o'rganish imkonini beradi — bu maxsus ehtiyojli bolalar uchun ayniqsa samarali.

Texnologik Resurslar va Yordamchi Vositalar

Finlandiya maktablari raqamli texnologiyalarni inklyuziyani kuchaytiruvchi vosita sifatida ko'radi. Ushbu vositalar o'quvchining jismoniy yoki kognitiv to'siqlarini yengib o'tishiga yordam beradi va hatto chekka qishloq maktablarida ham yuqori sifatli maxsus yordamni kafolatlaydi.

Maxsus dasturiy ta'minotlar

GraphoGame (Ekapeli)

Disleksiyali bolalar uchun harf-tovush bog'liqligini o'rgatuvchi dunyo miqyosida mashhur o'yin.

Lexia va Dyslex

O'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun interaktiv mashqlar to'plami.

Cami

Matematik idrokni va hisoblash ko'nikmalarini oshirish uchun mo'ljallangan dastur.

Text-to-speech / Speech-to-text

Bolalar matnlarni eshitishlari yoki fikrlarini ovozli tarzda yozib qoldirishlari mumkin.

Yordamchi jihozlar

AAC qurilmalari

Jismoniy nuqsoni bor bolalar uchun maxsus klaviaturalar, sichqonchalar va muloqot qurilmalari.

Robototexnika (LEGO Mindstorms)

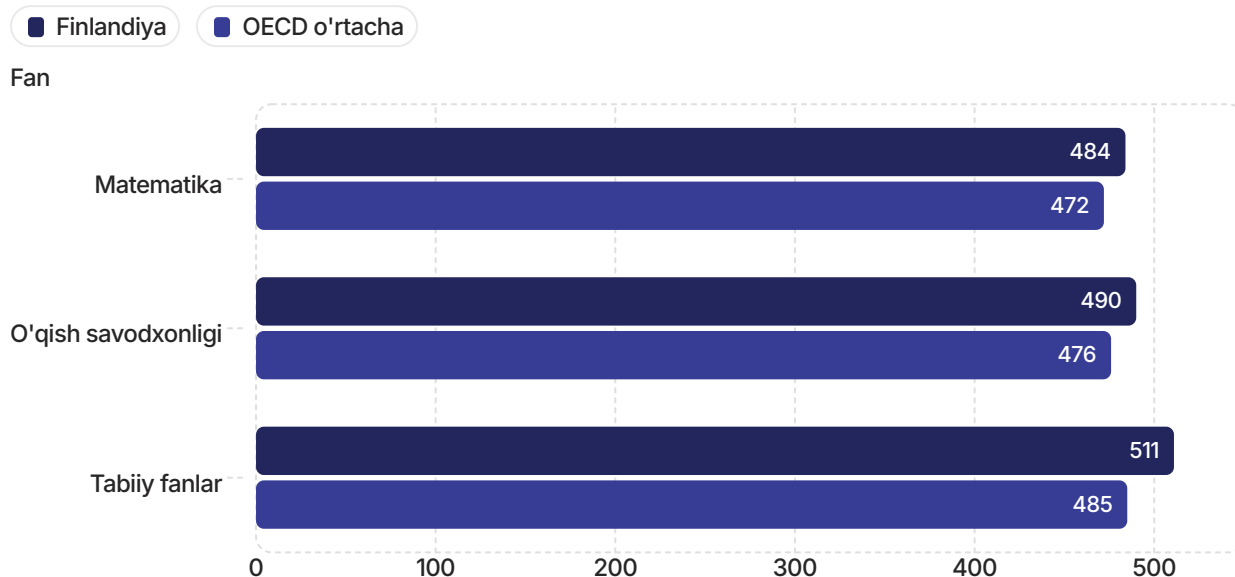
Mantiqiy fikrlashni va jamoaviy ishlashni o'rgatish uchun inklyuziv sinflarda qo'llanilmoqda.

Wilma tizimi

O'qituvchi, o'quvchi va ota-ona orasidagi raqamli aloqani ta'minlovchi ma'muriy platforma.

PISA 2022 Natijalari: Tahlil va Muammolar

Tenglik ko'rsatkichi

Ijtimoiy-iqtisodiy kelib chiqish Finlandiyadagi natijalar farqining faqat **83 ballini** tushuntiradi — OECD o'rtacha ko'rsatkichi **93 ball**. Bu Finlandiyaning kambag'al oilalardan chiqqan bolalarga ko'proq imkoniyat berishini anglatadi.

⚠ Birinchi avlod immigrant o'quvchilarining **58%** matematika bo'yicha past natija ko'rsatdi. Mahalliy o'quvchilar bilan 78 ballik farq mavjud.

Matematika bo'yicha 2006-yildagi 548 ballidan 2022-yilgi 484 ballga tushish — tizimning yangilanishga muhtojligini ko'rsatadi.

O'qituvchilarning 22% inklyuziyani to'liq qo'llab-quvvatlaydi

Resurslar yetishmovchiligi va katta ish yuki asosiy muammo sifatida qayd etilgan.

"Resurslar inklyuziyasi" xavfi

Bolani tizimli yordam ko'rsatmasdan oddiy sinfga "shunchaki" joylashtirib qo'yish holatlari uchraydi.

2040-yilga mo'ljallangan strategiya

Ta'limiy tengsizlikni bartaraf etish, raqamli muhitni kengaytirish va bog'cha ta'limini rivojlantirish rejalashtirilgan.

Xulosa

Finlandiya Tajribasidan Asosiy Saboqlar

Finlandiya inklyuziv ta'lim tizimi — bu nafaqat maktab devorlari orasidagi jarayon, balki butun mamlakatning **"hech bir bola ortda qolmasligi kerak"** degan ijtimoiy va'dasidir. Tizimning muvaffaqiyati uchta asosiy omilga tayanadi: moslashuvchan huquqiy baza, magistr darajasiga ega yuqori malakali o'qituvchilar va har bir o'quvchini tushunishga qaratilgan metodologiya.

Moslashuvchan huquqiy baza

Diagnozsiz ehtiyojga ko'ra yordam ko'rsatish printsipi stigmatizatsiyani kamaytiradi va preventiv yondashuvni ta'minlaydi.

Yuqori malakali o'qituvchilar

Magistrlik darajasi va tadqiqotga asoslangan ta'lim o'qituvchilarga murakkab vaziyatlarda ham pedagogik yechim topish qobiliyatini beradi.

Individual metodologiya

HOJKS va uch bosqichli model bolaning diagnozini emas, ehtiyojini birinchi o'ringa qo'yadi. Har bir o'quvchi o'z salohiyatini namoyon etadi.

Ko'p tarmoqli hamkorlik

O'qituvchi, psixolog, ijtimoiy xodim va ota-onalar birgalikda ishlaydi. O'quvchi faqat "o'rganuvchi" emas, yaxlit shaxs sifatida ko'riladi.

Inklyuziya — bu qimmat byurokratik loyiha emas, balki jamiyatning o'z kelajagiga kiritgan eng oqilona sarmoyasidir.